การสะเดาะเคราะห์ ค้ำโพธิ์ค้ำไฮ ของชาวจังหวัดบุรีรัมย์
Dispelling the Omen : Kambokamhai : Believe & Ritual by the Buriram Locals

ธนันต์ชัย พัฒนะสิงห์,
พระปลัดวีระชนม์ เขมวีโร,
ทิพย์ ขันแก้ว*

บทคัดย่อ

การสะเดาะเคราะห์ต่ออายุ เป็นการผสมผสานระหว่างหลักพระพุทธศาสนากับความเชื่อเดิมของศาสนาพราหมณ์ ที่เชื่อว่ามีพิธีกรรมบางอย่างที่สามารถทำให้คนเราประสบกับความโชคดีและโชคร้ายได้ ซึ่งการสะเดาะเคราะห์ต่ออายุค้ำโพธิ์ค้ำไฮของชาวจังหวัดบุรีรัมย์มีพัฒนาการในการสั่งสมความรู้เรื่องการสะเดาะเคราะห์ต่ออายุมาจากศาสนาโบราณ จากความรู้เรื่องโหราศาสตร์ จากคตินิยมของชาวบ้านในอดีต และจากความรู้ทางโหราศาสตร์และเทพเจ้าจากศาสนาพราหมณ์ที่เคยรุ่งเรืองมาในดินแดนแถบนี้มาก่อน มีขั้นตอนและพิธีการที่ประยุกต์โดยการใช้บทสวดพระปริตรและความเชื่อเรื่องเทพเทวดาประจำต้นไม้โดยประกอบกับความเชื่อที่เน้นเรื่องกรรม เรื่องอำนาจพระรัตนตรัย เรื่องเจ้ากรรมนายเวรและเรื่องความไม่ประมาท และกระบวนการจัดพิธีกรรมจะอิงอาศัยจากหลักฐานที่ปรากฏในคัมภีร์และแม้กระทั่งบทสวดมนต์ที่นำมาใช้ก็เป็นการนำเอาบทพระปริตรที่มีอยู่ในคัมภีร์พระพุทธศาสนามาเป็นกรอบสำคัญในการจัดพิธีกรรม ซึ่งแสดงให้เห็นว่า การสะเดาะเคราะห์ต่ออายุค้ำโพธิ์ค้ำไฮนั้น เป็นการจัดพิธีกรรมที่มีพื้นฐานจากหลักฐานและคำสอนของพระพุทธศาสนาเมื่อทำความเข้าใจ และนำไปปฏิบัติแล้วจะเกิดคุณค่าอย่างมากมาย ทั้งแก่ตนเองคือมีความมั่นใจหลังจากการเข้าร่วมพิธีกรรมแล้ว และในส่วนสังคมพิธีกรรมการสะเดาะเคราะห์ต่ออายุค้ำโพธิ์ค้ำไฮนี้สามารถให้คุณค่าในด้านของการสร้างความสามัคคีให้เกิดกับครอบครัว และชุมชนเป็นอย่างยิ่ง

คำสำคัญ: การสะเดาะเคราะห์, ค้ำโพธิ์ค้ำไฮ, จังหวัดบุรีรัมย์

---

*คณาจารย์มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาลัยสงฆ์ บุรีรัมย์

Abstract

Dispelling the Omen : Kambokamhai is the mixed traditional local beliefs among Buddhism and Brahmanism that believes that certain rituals that make people fortunate and unfortunate. Dispelling the Omen : Kambokamhai : Believe & Ritual by the of Buriram Locals are developed from beliefs & rituals, astrology, and folklore by the Buriram Locals. Kambokamhai processes are Buddist prayers to make cure for the ritual participants. Buddhist doctrine appears in Kambokamhai process that harmonize the people and understand one another in the local area.

Keywords: Dispelling the Omen, Kambokamhai, Buriram Province

บทนำ

สมาคมประชาชาติแห่งเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ (Association of Southeast Asian Nations: ASEAN) ก่อตั้งขึ้นโดยปฏิญญากรุงเทพ (Bangkok Declaration) หรือ ปฏิญญาอาเซียน (ASEAN Declaration) เมื่อวันที่ 8 สิงหาคม 2510 โดยมีประเทศสมาชิก 5 ประเทศ ประกอบด้วยอินโดนีเซียมาเลเซีย ฟิลิปปินส์สิงคโปร์และไทย เพื่อส่งเสริมความร่วมมือทางด้านการเมือง เศรษฐกิจและสังคมของประเทศในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ ต่อมามีประเทศสมาชิกเพิ่มเติม ได้แก่ บรูไนดารุส-ซาลาม เวียดนาม ลาว เมียนมาร์ และกัมพูชาตามลำดับ จึงทำให้ปัจจุบันอาเซียน มีสมาชิก 10 ประเทศมีวัฒนธรรมความเชื่อที่แตกต่างกันไปในแต่ละท้องถิ่นซึ่งเป็นความหลากหลายทางวัฒนธรรม

กลุ่มชนอีสานเป็นชนกลุ่มหนึ่งในประเทศไทยที่มีการตั้งหมู่บ้านชุมชนเพื่อการทำมาหาเลี้ยงชีพที่ไม่ต่างจากกลุ่มชนอื่นๆ ซึ่งเป็นสัตว์สังคมที่มีการใช้ชีวิตที่พึ่งพาอาศัยกัน ดำรงอยู่รวมกันเป็นกลุ่มชุมชนที่อาศัยอยู่บนโลกร่วมกัน มีความเชื่อมีแนวคิดความเคยชินถ่ายทอดสืบต่อกันมาจนการเป็นคติความเชื่อชุมชน และเป็นประเพณีสืบสานเรื่อยมา (พระวิศิษฎ์ สุมโน, 2556) โดยเชื่อมโยงกับความเชื่อทางพระพุทธศาสนา โดยที่พระพุทธศาสนานั้นได้กล่าวมนุษย์เกิดมาในโลกนี้ล้วนปรารถนาสิ่งที่ปรารถนากันได้โดยยาก 6 ประการ คือ (1) อายุ ได้แก่ ชิวิตินทรีย์ หรือความเป็นอยู่ได้ของร่างกายและจิตใจ (2) วรรณะ ได้แก่ ผิวพรรณหรือชาติกำเนิดเนื่องจากเรื่องวรรณะนั้นถือว่าเป็นสิ่งที่มีความสำคัญกับคนในสังคม (3) ความสุข ได้แก่ ความอิ่มเอม ความรื่นรมย์ของชีวิต (4) พละกำลัง ได้แก่ กำลังกายและรวมถึงกำลังที่จัดอยู่ในภายนอก เช่น กำลังแห่งโคตร ทรัพย์ อำนาจ เป็นต้น (5) สติปัญญา ได้แก่ ความรอบรู้

หรือปัญญาที่จะสามารถเอาตัวรอดได้และ (6) ทรัพย์ได้แก่เงินทองหรือสิ่งที่ตนครอบครองอันจะอำนวยประโยชน์แก่ชีวิตของตนเองและครอบครัวได้ โดยทั้งหมดที่กล่าวมานั้น ความมีอายุยืนนานเป็นสิ่งที่มนุษย์ปรารถนามากที่สุด เพื่อที่จะทำให้สำเร็จในความปรารถนานี้ มนุษย์จึงต้องทำทุกวิถีทางที่จะต่อชีวิตของตนให้ยืนยาว โดยที่ต่างมุ่งหวังว่า เมื่อชีวิตของตนยืนยาวจะได้อยู่เพื่อเสพเสวยความสุขในโลกนี้ต่อไป แต่อย่างไรก็ตามก็จะพบว่า อายุของมนุษย์นั้นพระพุทธองค์ตรัสว่าเป็นของนิดหน่อยไม่มากอยู่ได้ไม่เกิน 100 ปี โดยประมาณถึงอย่างนั้นมนุษย์ก็ใฝ่แสวงหาหนทางที่จะให้ตนเองปลอดภัยและมีชีวิตยืนยาว หรือพยายามที่จะทำการ “ต่ออายุ” ของตนเอง ซึ่งการต่ออายุนั้น แม้ว่าจะเป็นสิ่งที่ถือว่า เป็นไปได้ยากแต่มนุษย์ทุกคนก็ปรารถนา และในทางพระพุทธศาสนาได้มีการให้คำอธิบายเรื่องการต่ออายุไว้ว่า ในระยะแรกมนุษย์โดยมากพยายามแสวงหาที่พึ่ง ได้แก่ ต้นไม้ ป่าไม้ ภูเขา รุกขเจดีย์ เป็นที่พึ่งต่อมาก็เข้าหาเทพเจ้าและมีการบูชายัญเทพเจ้าเมื่อคราวมีภัยคุกคามด้วยพืชผักธัญญาหารนานาชนิดจนที่สุดแม้จะต้อง “ฆ่า” หรือตัดชีวิตของผู้อื่นเพื่อต่อเติมชีวิตของตนเองก็ต้องทำตัวอย่าง ในกรณีของพระเจ้าปเสนทิโกศล แต่นั่นก็เป็นวิธีการที่พระพุทธองค์ทรงห้ามและทรงแสดงว่าหากต้องการชีวิตแต่เข้าไปตัดรอนชีวิตของผู้อื่นนั้นไม่ถือว่า เป็นวิธีการที่ถูกต้อง แต่หากอยากได้ชีวิตก็จะต้องให้ชีวิต จึงจะสามารถ “ต่อชีวิต” ของตนเองได้ ดังนั้น จากกรณีดังกล่าวจึงถือว่าเป็นกรอบสำคัญของการกล่าวถึงคำว่า “การต่ออายุ” หรือการต่อชีวิตซึ่งเป็นสิ่งที่มนุษย์ต้องการและปรารถนาตามหลักคำสอนของพระพุทธศาสนาเถรวาท (พระครูปทุมสังฆการ, 2554)

วิวัฒนาการของความเชื่อ มีการเชื่อมโยงหลักคำสอนของพระพุทธศาสนาและความเชื่อและค่านิยมในท้องถิ่นที่รักธรรมชาติทำให้เกิดประเพณีค้ำโพธิ์ค้ำไฮสะเดาะเคราะห์ต่ออายุ ซึ่งเกิดจากความเชื่อที่ว่าพิธีกรรมดังกล่าวสามารถขจัดปัดเป่าเคราะห์ร้ายทั้งหลายโดยที่ความเจ็บป่วย ความทุกข์ร้อนหรือความหายนะจะออกไปจากชีวิตตนเองได้ ความเชื่อและพิธีกรรมเหล่านี้ ทำให้ผู้วิจัยสนในที่จะศึกษาการสะเดาะเคราะห์ ค้ำโพธิ์ค้ำไฮ ของชาวจังหวัดบุรีรัมย์ โดยมุ่งศึกษาประเด็นความเป็นมาของการสะเดาะเคราะห์ต่อชะตาการค้ำโพธิ์ค้ำไฮ ผลที่เกิดจากการเข้าร่วมพิธีกรรมต่อไป

ความเป็นมาและบริบทของการสะเดาะเคราะห์ต่อชะตา

1) ความหมายของการสะเดาะเคราะห์ต่ออายุค้ำโพธิ์ค้ำไฮ

คำว่า “สะเดาะเคราะห์ต่ออายุ” มีองค์ประกอบของคำอยู่ 3 คำ คือคำว่า สะเดาะ กับคำว่า เคราะห์ และคำว่าต่ออายุ โดยแต่ละคำก็จะมีความหมายตามที่มีผู้ได้ให้คำนิยามไว้ดังต่อไปนี้

คำว่า สะเดาะ หมายถึง การทำให้หลุดออกมาด้วยอำนาจของคาถาอาคม เช่น สะเดาะโซ่ตรวน สะเดาะกุญแจ หรือการทำให้สิ้น หรือทำให้เบาลงไป เช่น การทำบุญสะเดาะเคราะห์ ปล่อยนกปล่อยปลา หรือการสะเดาะเคราะห์ เป็นต้น (ราชบัณฑิตยสถาน, 2525)

คำว่า เคราะห์ หมายถึง สิ่งที่เรายึดติดอยู่ในจิตใจ โดยการเชื่อถือตามประเพณีเคราะห์มีความสัมพันธ์กับดวงดาว เช่น ดวงจันทร์ ดาวพฤหัส และดาวศุกร์ เป็นเคราะห์ดี ถ้าเสวยอายุเรา เราก็จะพบแต่สิ่งที่ดี ส่วนดาวอังคาร ดาวเสาร์ ดวงอาทิตย์ เป็นดาวร้อน ถ้าเสวยอายุเราก็จะพบแต่สิ่งที่ไม่ดี ดังนั้น จึงมีการทำพิธีสะเดาะเคราะห์ (สวิง บุญเจิม, 2536)

คำว่า ต่ออายุ หมายถึง การเพิ่มระยะเวลาในการดำรงชีวิตอยู่ โดยการประกอบพิธีกรรมทางศาสนา หรือตามความเชื่อของตนเพื่อมุ่งหวังว่าการประกอบพิธีกรรมดังกล่าวจะสามารถยืดอายุต่อไปได้ หรือการใช้สมุนไพรเพื่อการรักษาอาการป่วยให้สามารถมีชีวิตยืนยาว (พระครูปทุมสังฆการ, 2554)

คำว่า ค้ำโพธิ์ค้ำไฮ หมายถึง พิธีกรรมการสะเดาะเคราะห์ต่ออายุ โดยการนำไม้ยอที่ชาวบ้านนำมาเพื่อนำไปค้ำหรือยันต้นโพธิ์ ต้นไฮ

ดังนั้น การสะเคราะห์ต่ออายค้ำโพธิ์ค้ำไฮ จึงหมายถึง การประกอบพิธีกรรมตามความเชื่อทางศาสนา เพื่อมุ่งหวังให้เคราะห์ร้ายตามความเชื่อในหลักโหราศาสตร์และไสยศาสตร์ ให้หลุดพ้นไปจากชีวิตของตนเอง และด้วยการกระทำเช่นนั้น ย่อมจะส่งผลให้ผู้ร่วมพิธีกรรมสามารถที่จะมีอายุยืนยาวต่อไปได้ ซึ่งหากกล่าวเฉพาะคำว่าสะเดาะเคราะห์กับคำว่าต่ออายุก็เป็นคำที่มีความหมายเดียวกัน หรือความหมายที่สอดคล้องกัน กล่าวคือ เมื่อเราพูดถึงคำว่า สะเดาะเคราะห์ก็จะมุ่งถึงความหมายของการประกอบพิธีกรรมเพื่อชำระหรือขจัดปัดเป่าเคราะห์ร้ายออกจากชีวิตของตน และหากพูดถึงคำว่าต่ออายุก็จะหมายถึงการกระทำการอย่างใดอย่างหนึ่ง แล้วมีผลต่อการยืดอายุหรือต่อลมหายใจของคนผู้นั้นให้ออกไปอีกได้

2) สัญญาณเตือนหมดอายุ

ตามหลักคำสอนทางพระพุทธศาสนา ชีวิตของมนุษย์และสัตว์โลก จึงดำรงอยู่ด้วยกรรมและเป็นไปตามกรรมของตน (สำหรับเรื่องอากาศ อาหารและสิ่งของเครื่องใช้ ที่อยู่อาศัย เป็นต้นเป็นเพียงแค่ปัจจัยส่วนหนึ่งที่ช่วยทำให้มีชีวิตอยู่รอด) เพราะฉะนั้น คนจะอายุยืนอายุสั้น สุขภาพร่างกายแข็งแรงหรือขี้โรค เจริญรุ่งเรือง หรือตกต่ำ โชคดีหรือโชคร้าย เคราะห์ดีหรือเคราะห์ร้าย จะประสบความสำเร็จหรือล้มเหลวในหน้าที่การงาน ก็ขึ้นอยู่กับกรรมของแต่ละบุคคลที่ทำมาดี-ชั่วมากน้อยแตกต่างกันไป ตามหลักคำสอนที่ว่า “คนทุกคนและสัตว์ทุกจำพวก ต่างก็มีกรรมเป็นของตนเอง สัตว์โลก ย่อมเป็นไปตามกรรม, กรรมทำให้

คนและสัตว์มีความแตกต่างกันไป ทำกรรมอะไรไว้ไม่ว่าจะเป็นกรรมดีหรือชั่ว สัตว์โลกทั้งหลายย่อมได้รับผลของกรรมนั้น, ปลูกพืชเช่นไร ย่อมได้รับผลเช่นนั้นและกรรม ย่อมติดตามสัตว์โลกไปเหมือนเงาตามตัว กรรม เมื่อยังไม่ส่งผล แม้จะเป็นเวลายาวนานถึงอสงไขย ก็ยังไม่พินาศหมดไป การประพฤติปฏิบัติตามหลักศีล สมาธิ และปัญญา คือ เส้นทางแห่งการละกรรม แก้กรรมและมีชีวิตอยู่เหนือกรรม

ในกรณีที่ชะตาถึงฆาต อายุหมด มักจะมีสัญญาณเตือนภัยหรือลางบอกเหตุให้เจ้าตัวคนนั้นหรือคนรอบข้างได้รู้ เช่น หน้าผากดา หน้าตาหมองคล้ำ เงาหัวไม่มี หรือมีคนมองเห็นว่าศีรษะหาย อารมณ์หงุดหงิด มีคำพูดแปลกๆ เหมือนจะสั่งลา หรือบอกให้รู้เป็นนัยมีความหมายบางอย่างแอบแฝง หรือมีบางกรณีที่คนอื่นฝันเห็นว่า “คนนั้น ประสบอุบัติเหตุ เงาหัวไม่มี หัวขาด” เมื่อมีเหตุการณ์ ลางแบบนี้เกิดขึ้น (บ.สยังวสี, 2550) ต้องรีบระมัดระวังตัว ไม่ควรประมาท หมั่นทำบุญกุศลให้มาก

3) เหตุผลของการสะเดาะเคราะห์ต่ออายุค้ำโพธิ์ค้ำไฮ

1) เพราะกลัวตายยังไม่พร้อมที่จะตาย ยังทำใจไม่ได้ ต้องการยืดระยะเวลาเพิ่มมากขึ้นเพื่อเตรียมตัวให้พร้อมมากกว่านี้

2) เพื่ออยู่ทำภารกิจต่อ บางคนยังมีภาระหน้าที่เช่น เลี้ยงดูพ่อแม่ ผู้มีพระคุณ หรือทำภารกิจบางเกี่ยวกับอุดมการณ์ชีวิตอย่างยังไม่ทันเสร็จเรียบร้อย ยังไม่พร้อมที่จะตาย เพราะภารกิจยังไม่ทันเสร็จ

3) เพื่อแก้ไขสิ่งผิดพลาด บางคนอาจจะเคยทำสิ่งไม่ดีไม่งามเอาไว้ ต้องการอยากแก้ไขเปลี่ยนแปลง ซึ่งต้องใช้เวลา ยังไม่พร้อมที่จะตาย และหวังว่า เมื่อเกิดใหม่ จะได้เกิดในภพภูมิที่ดี (บ.สยังวสี, 2550)

4) ความเป็นมาของการสะเดาะเคราะห์ต่อชะตาในพระพุทธศาสนา

หากจะพิจารณาถึงความเป็นมาของพิธีกรรม แม้ว่าพระพุทธศาสนาจะไม่สนับสนุนการประกอบพิธีกรรมตานัยของศาสนาเทวนิยมโดยทั่วไป แต่ก็ไม่ได้ปฏิเสธว่า พิธีกรรมเป็นสิ่งที่ไร้ความหมาย เพราะจริงแล้วพิธีกรรมยังมีความสำคัญต่อพระพุทธศาสนาอยู่ไม่น้อย ในฐานะที่พิธีกรรมเป็นสิ่งที่สื่อถึงพระธรรมและพระวินัยได้ (พระพรหมคุณาภรณ์, 2537) สำหรับความเป็นมาของพิธีกรรมในทางพระพุทธศาสนามีบ่อเกิดมาจากการที่พระพุทธองค์ทรงกำหนดให้ศาสนิกปฏิบัติต่อพระองค์หรือบริบทของแนวคิดของพระองค์ให้สอดคล้องกับพระธรรมวินัย เช่น พิธีกรรมการแสดงตนเป็นอุบาสกของตปุสสะ หรือพิธีการบวชแบบเอหิภิกขุอุปสมปทาของปัญจวัคคีย์ หรือการประกาศตนเป็นอุบาสกอุบาสิกาของมารดาธิดาของพระยสกุลบุตร ซึ่งพิธีกรรมในช่วงนี้ถือได้ว่าเป็นพิธีกรรมที่ไม่ได้มีความสลับซับซ้อนหรือมีเงื่อนไขมากนักทั้งยังเป็นไปอย่างเรียบร้อย และไม่มีนัยของการอ้อนวอน แต่มีเนื้อหามุ่งถึง

ความหลุดพ้นหรือการเรียนรู้หลักธรรมวินัยของพระพุทธศาสนา โดยการอาศัยศรัทธาที่มีต่อพระพุทธองค์เป็นหลัก อย่างไรก็ตาม ในระยะต่อมาเมื่อสังคมของชาวพุทธมีขนาดใหญ่มากขึ้น สงฆ์เพิ่มจำนวนมากขึ้น และมีแนวโน้มของการละเมิดพระธรรมวินัยมากขึ้น พระพุทธองค์จึงได้กำหนดให้มีการประกอบพิธีที่มีความซับซ้อนมากขึ้น ทั้งนี้ก็เพื่อให้พิธีกรรมเหล่านั้นได้มีส่วนในการคัดกรองบุคคลอันจะเป็นการธำรงรักษาพระธรรมวินัยและการฝึกฝนตนเองของสมาชิกในสังคมสงฆ์ เช่น พิธีกรรมการบรรพชาอุปสมบท พิธีกรรมการแสดงอาบัติ หรือพิธีกรรมที่เกี่ยวข้องกับการตรวจสอบและชำระอธิกรณ์สงฆ์ เป็นต้น ซึ่งพิธีกรรมเหล่านี้ล้วนเป็นพิธีที่มีจุดประสงค์เพื่อการธำรงรักษาพระธรรมวินัย นอกจากนั้น ในส่วนของชาวบ้านพระพุทธศาสนาก็ได้กำหนดให้มีการประกอบพิธีกรรมที่ไม่ขัดต่อหลักการสำคัญของพระพุทธศาสนา เช่น พิธีการรักษาศีล พิธีการถวายทาน มีสังฆทาน เป็นต้น หรือพิธีกรรมที่เนื่องด้วยการกระทำความดี โดยพิธีกรรมดังกล่าวจะต้องมีพื้นฐานอยู่ในหลักของศีล–สมาธิและปัญญา จนอาจกล่าวได้ว่า ความเป็นมาของพิธีกรรมที่ปรากฏในคัมภีร์พระพุทธศาสนามีบ่อเกิดมาจากพระธรรมวินัยอันถือได้ว่า เป็นหลักการของพระพุทธศาสนา ซึ่งถ้าหากจะพิจารณาความเป็นมาของพิธีกรรมในทัศนะของพระพุทธศาสนาก็จะพบว่า พระพุทธศาสนาเห็นว่าพิธีกรรมมีบ่อเกิดมาจากความเชื่อ แต่ความเชื่อดังกล่าวมิได้มีพื้นฐานมาจากความกลัวเพราะความเชื่อนั้น หากกล่าวกันตามหลักการแล้วย่อมมีอยู่ 2 ประการ คือ (1) กลัวแล้วจึงเชื่อ ซึ่งเป็นธรรมชาติของมนุษย์ที่มีความกลัวเป็นพื้นฐานของจิต คือรักตัวกลัวตายหรือรักสุขเกลียดทุกข์ ดังนั้น เมื่อมนุษย์เผชิญกับภัยธรรมชาติหรือปรากฏการณ์ที่ตนเองหาคำตอบไม่ได้ก็จะกลัวเมื่อเกิดความกลัวก็จะหาที่พึ่ง เช่น ป่าไม้ภูเขา อาราม รุกขเจดีย์ (ขุ.ธ. (ไทย) 188 – 192/92) โดยเชื่อว่าสิ่งเหล่านั้นจะป้องกันอันตรายให้กับตนเองได้ จัดเป็นความเชื่อที่เกิดมาจากความกลัว หรืออาการกลัวแล้วจึงเชื่ออันเป็นธรรมชาติของมนุษย์และสัตว์โดยทั่วไป (2) กลัวแล้วก็เชื่อในสิ่งที่ควรเชื่อ เช่น การเข้าถึงพระรัตนตรัยคือพระพุทธพระธรรมพระสงฆ์ การเริ่มต้นความกลัวแล้วเชื่อในกรณีเช่นนี้พระพุทธศาสนาเห็นว่า เป็นการเริ่มต้นของการสร้างความมั่นใจให้กับมนุษย์ ในฐานะที่ความเชื่อแล้วยึดเอาพระรัตนตรัยเป็นที่พึ่งย่อมจะก่อให้เกิดความมั่นใจและหลุดพ้นจากความกลัวเหล่านั้นได้ ซึ่งความเชื่อในข้อนี้เฉพาะในทัศนะของพระพุทธศาสนาถือได้ว่า เป็นความเชื่อที่มีเหตุมีผล หรืออาจจะสรุปความเชื่อได้ 2 ประการอีก ก็คือ (1) ความเชื่อที่ไม่ประกอบด้วยเหตุผลจัดเป็นความเชื่อแบบงมงาย และความเชื่อที่ประกอบไปด้วยเหตุผลหรือปัญญาจัดได้ว่า เป็นความเชื่อที่เป็นไปตามข้อเท็จจริงและพระพุทธศาสนาก็ได้สนับสนุนความเชื่อในข้อที่สองก็คือการเชื่ออย่างมีเหตุผล (พระครูปทุมสังฆการ, 2554)

สรุปได้ว่าบ่อเกิดของพิธีกรรมทางพระพุทธศาสนาโดยเฉพาะที่ปรากฏในคัมภีร์นั้นล้วน

เป็นสิ่งที่มาจากพระธรรมวินัยหรือมีความเกี่ยวข้องกับเหตุ 2 ประการ คือ (1) พระธรรมคำสอนที่สำคัญ (2) พระวินัยคือระเบียบข้อบังคับอันเป็นกรอบในการฝึกฝนและพัฒนามนุษย์และสังคม หรือจะสรุปตามนัยของความเชื่อทางศาสนาก็จะพบว่า พิธีกรรมทางพระพุทธศาสนามีบ่อเกิดมาจากการปฏิบัติตามความศรัทธาที่มีต่อพระธรรมวินัยของพระพุทธศาสนานั่นเอง

5) ความเป็นของการสะเดาะเคราะห์ต่อชะตาในประเทศไทย

เมื่อพระพุทธศาสนาได้เผยแผ่ไปยังดินแดนต่างๆ ก็เป็นที่น่าสังเกตว่า ยังคงมีการปรับใช้วิธีการในการเผยแผ่ในลักษณะของการพยายามที่จะเข้าไปปรับเปลี่ยนความเชื่อบางอย่างของผู้คนในดินแดนนั้นๆ ให้หันมานับถือพระพุทธศาสนาโดยไม่ต้องไปยุติความเชื่อหรือล้มเลิกความเชื่อเดิมของชนพื้นเมืองทุกอย่าง เป็นแต่เพียงว่า พิธีกรรมอะไรก็ตามที่พอจะเป็นไปได้ไม่ขัดกับหลักการของพระพุทธศาสนามากนัก ก็จะปรับให้เข้ากับความเชื่อของพระพุทธศาสนา ยกตัวอย่าง พิธีกรรมการสะเดาะเคราะห์ต่ออายุ ซึ่งในสมัยพุทธกาลดูเหมือนว่า พระพุทธองค์ทรงเรียกว่า เดรัจฉานวิชา คือเป็นกิจที่พระภิกษุไม่ควรเข้าไปยุ่งเกี่ยวเพราะเป็นวิชาที่ขวางทางพระนิพพาน (พระมหาปรีชา ปริญญาโณ, 2525) ต่อมาเมื่อเมื่อระยะเวลาผ่านไปสมัยหลังพุทธกาล พระพุทธศาสนาเผยแผ่ไปสู่ดินแดนต่างๆ พิธีกรรมความเชื่อที่ชาวพื้นเมืองในท้องถิ่นนั้นๆ มีความเคารพเชื่อถือกันอยู่ พระพุทธศาสนาก็ไม่ได้ห้าม เป็นแต่เข้าไปปรับหรือประยุกต์พิธีการบางอย่างของพุทธเข้าไป เช่น เดิมที่การประกอบพิธีกรรมทางไสยศาสตร์หรือโหราศาสตร์บางอย่างจะต้องมีหมอผีหรือ พราหมณ์เป็นผู้ดำเนินการแต่พอพระพุทธศาสนาเผยแผ่ไปถึงก็ได้ปรับเปลี่ยนพิธีกรรมนั้นมาเป็นพิธีกรรมแบบพุทธด้วยการให้พระสงฆ์เป็นผู้เข้าไปผู้ดำเนินการเอง หรือให้บุคคลที่ได้รับการอบรมสั่งสอนจากพระพุทธศาสนาแล้วให้เป็นผู้ดำเนินการประกอบพิธีกรรมดังกล่าว รวมถึงการพยายามปรับบทสวดมนต์ที่เดิมทีเป็นพระเวทให้เปลี่ยนมาใช้พระพุทธมนต์หรือพระปริตรแทน ซึ่งถือว่าเป็นพัฒนาการอย่างหนึ่งของการปรับเปลี่ยนรูปแบบของการสะเดาะเคราะห์ต่ออายุที่มีพัฒนาการมาจากลัทธิความเชื่อดั้งเดิมมาเป็นความเชื่อตามกรอบคำสอนพระพุทธศาสนา และนอกจากนั้นยังพบว่า ในบางพื้นที่ที่พระพุทธศาสนาเผยแผ่เข้าไปถึง นักปราชญ์ชาวพุทธก็ได้พยายามเชื่อมโยงความเชื่อเรื่องไสยศาสตร์และโหราศาสตร์เข้ามาเป็นส่วนหนึ่งของพระพุทธศาสนา เช่น ในสังคมไทยที่มีการแต่งนิทานหรือตำนานว่าด้วยเรื่องนพเคราะห์เชิงพุทธว่า ในสมัยพระพุทธกาล ชาวเมืองชมพูทวีปได้พากันไปกราบทูลถามพระพุทธเจ้าว่าเทวดาทั้ง 9 พระองค์เข้ามาเสวยอายุคนทั้งปวงนั้น เหตุใดจึงทำให้คนเหล่านั้นได้รับความทุกข์ยาก ต้องเจ็บป่วยด้วยโรคต่างๆ ได้รับความทุกขเวทนาด้วยประการต่างๆ จะให้ในทางที่ดีอย่างเดียวไม่ได้หรือพระผู้มีพระภาคเจ้าจึงตรัสว่า อย่าว่าแต่ท่านทั้งหลายเลย แม้แต่พระองค์พระตถาคตเอง เทวดาทั้ง 8 ก็ไม่ละเว้นก็ยังให้คุณบ้างให้โทษบ้างเหมือนกันและเพื่อจะทรงอนุเคราะห์แก่มนุษย์ทั้งหลาย พระองค์จึง

ตรัสสั่งให้พระโมคคัลลานะไปถามเทวดาดูว่า จะทำประการใดจึงจะพ้นโทษที่เกิดขึ้นในระหว่างกำลังของเทวดาที่เสวยอายุนั้นได้ เทวดาจึงบอกวิธีแก่พระโมคคัลลานะ ดังนี้

(1) เมื่อพระอาทิตย์เสวยอายุให้เอาใบฟักข้าว 1 ทองหลาง ใบมน 1 จันทร์ทั้งสอง ฝักส้มป่อย 1 ต้ม ไปสระหัว จะหายทุกข์ภัยทั้งหลายแล

(2) เมื่อพระจันทร์เสวยอายุ ให้เอาใบสนุ่น 1 เปลือกทอง ต้นบวบขม 1 ฝัก ส้มป่อย 1 ต้ม ประสระหัว หายทุกข์โทษทั้งหมดแล

(3) เมื่อพระอังคารเสวยอายุ ให้เอาแก่นระกำ 1 รากมะงั่ว แกแล 1 นิลังกาสา 1 เปลือกทองหลาง ใบมน 1 ลูกจันทร์ 1 ฝักส้มป่อย 1 ต้มประสระหัว หายทุกข์ภัยทั้งหลายแล

(4) เมื่อพระพุทธเสวยอายุให้เอานิลังกาสา 1 งาเม็ด 1 ลูกอุโลก 1 ไพล 1 ฝัก ส้มป่อย 1 ต้ม ประสระหัว หายทุกข์ทั้งปวงแล

(5) เมื่อพฤหัสบดีเสวยอายุ ให้เอาเปลือกซาก 1 แก่นสน 1 แก่นระกำ 1 ราก ขนุน 1 ราก ท้ายายม่อม 1 บวบขม 1 ฝักส้มป่อย 1 ต้มประสระหัว หายทุกข์โทษทั้งหลายแล

(6) เมื่อพระศุกร์เสวยอายุ ให้เอารากมะขามป้อม 1 ข้าวคั่ว 1 แกแล 1 ราก อ้อยช้าง 1 แก่นสน 1 รากสลิด 1 ฝักส้มป่อย 1 ต้นประสระหัว หายทุกข์ภัยแล

(7) เมื่อพระเสาร์เสวยอายุ ให้เอารากแฝกหอม 1 จันทร์หอม 1 ชะมดหอม 1 แก่นไม้ซาก 1 รากไผ่ป่า 1 ขอนดอก 1 ฝัก ส้มป่อย 1 ต้มประสระหัว หายทุกข์โทษภัยทั้งหลายแล

(8) เมื่อพระราหูเสวยอายุ ให้เอาใบพลับพลึง 1 รากผักคลาด 1 รากมะเขือขื่น 1 ว่านน้ำ 1 ใบทองหลางใบมน 1 ดีปลี 1 เปลือกมัน 1 เพกา 1 ฝักส้มป่อยมาต้มประสระหัว หายทุกข์ภัยทั้งปวงแล หากท่านใดสามารถกระทำตามที่กล่าวมานี้ได้ ภยันตรายต่างๆ และความทุกข์ทั้งหลายที่เคยเบียดเบียนท่านก็จะมลายสูญสิ้นแล (พ. สุวรรณ, 2546)

ซึ่งตำนานเช่นนี้ถือว่า เป็นตำนานที่บรรดานักปราชญ์ทั้งหลายได้พยายามที่จะแต่งขึ้นมา เพื่อที่จะให้เกิดความเชื่อมโยงเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันระหว่างพระพุทธศาสนากับหลักความรู้ทางโหราศาสตร์และไสยศาสตร์ ซึ่งก็ถือว่าเป็นเรื่องที่ไม่ได้มีความผิดหรือขัดแย้งกับความเชื่อในทางพระพุทธศาสนาแต่ประการใด เป็นแต่เพียงว่าให้เป็นอุบายเพื่อที่จะให้ผู้คนได้มีความเชื่อที่ยึดโยงอยู่กับพระพุทธศาสนา ดังนั้น เราจึงจะพบว่ากรอบความคิดความเชื่อเรื่องการสะเดาะเคราะห์ต่ออายุของสังคมไทยเป็นกรอบความเชื่อที่มีพื้นฐานมาจากการผสมผสานความเชื่อหลายๆ ส่วนเข้าด้วยกัน ได้แก่

(1) ความเชื่อของศาสนาดั้งเดิม ได้แก่ ศาสนาผี โหราศาสตร์และไสยศาสตร์ เป็นต้น

(2) ความเชื่อของศาสนาพราหมณ์ ซึ่งอดีตเคยมีอิทธิพลต่อผู้คนในสังคมไทยมาก่อน

(3) พระพุทธศาสนา ซึ่งส่วนผสมทั้งหมดถือว่าเป็นความเชื่อของพระพุทธศาสนาแบบชาวบ้าน (Popular Buddhism) ซึ่งเป็นกระแสของพระพุทธศาสนาในสังคมไทยปัจจุบัน และ

ความเชื่อเรื่องการสะเดาะเคราะห์ต่ออายุดังกล่าวก็มีปรากฏอยู่ในสังคมไทยทุกพื้นที่ทุกจังหวัด และแต่ละพื้นที่ก็จะมีความสลับซับซ้อนของความเชื่อเรื่องการสะเดาะเคราะห์ต่ออายุนี้แตกต่างกันไป

พิธีกรรมสะเดาะห์เคราะห์มีมาตั้งแต่สมัยสุโขทัยด้วยปรากฏหลักฐานในหนังสือตำรับท้าวศรีจุฬาลักษณ์นางนพมาศว่า “พระเจ้าแผ่นดิน พระราชวงศ์ สมณชีพราหมณ์ และประชาชนทั่วไป ได้ประกอบพิธีบำเพ็ญกุศล ในวันวิสาขบูชา (เดือน 6) ด้วยการรักษาศีล ฟังธรรม ถวายสังฆทาน แจกทาน ไถ่ ชีวิตสัตว์ ปล่อยนกปล่อยปลา ปล่อยเต่า เป็นต้น” (พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว, 2505) และได้รับการสืบทอดมาจนถึงสมัยอยุธยา ธนบุรี และรัตนโกสินทร์จนกระทั่งถึงสมัยปัจจุบัน

พิธีกรรมสะเดาะเคราะห์ต่ออายุค้ำโพธิ์ค้ำไฮของชาวจังหวัดบุรีรัมย์

พิธีกรรมสะเดาะเคราะห์ต่ออายุคค้ำโพธิ์ค้ำไฮ เมื่อคนป่วยถูกหมอทักว่า ปีนี้ดวงชะตาไม่ดี ตัวพึ่งไม่ดี ฯลฯ ถ้าลักษณะอย่างนี้โบราณท่านว่า ชะตาจะขาด พรหมชาติจะสูญ ต้องมีการค้ำชูดวงชะตาด้วย การค้ำโพธิ์ค้ำไฮ

1) เครื่องสักการะ

(1) หมากเท่าอายุคนป่วย

(2) เหมี่ยงเท่าอายุคนป่วย

(3) ข้าวตอก 1 จอก

(4) ดอกไม้ (เอาตามสีวันเกิด) 1 จอก

(5) เทียนเวียนหัว 1เล่ม

(6) ค่าศอก 1 เล่ม (เทียนขนาดยาวเท่าศอกผู้เข้าพิธี

(7) เทียนค่าคิง 1 เล่ม

(8) น้ำสัมป่อย 1 ขัน

(9) ฝ้ายผูกแขน 4 เส้น

(10) ธง (ธงผ้า 3 เหลี่ยมบ้านเรา) 4 อัน

2) ขั้นตอนการทำพิธีกรรม

(1) ประธานจุดธูปเทียน บูชาพระรัตนตรัย

(2) อาราธนาศีล 5

(3) ประธานสงฆ์ให้ศีล

(4) อาราธนาพระปริตร

(5) พระสงฆ์ชุมนุมเทวดา ตั้งนะโม 3 จบ จากนั้นจะสวดมนต์

พุทธัง เตอายุ ชีวิตัง ยาวะ นิพพานัง สะระณัง คัจฉามิ

ธัมมัง เตอายุ ชีวิตัง ยาวะ นิพพานัง สะระณัง คัจฉามิ

สังฆัง เตอายุ ชีวิตัง ยาวะ นิพพานัง สะระณัง คัจฉามิ

ทุติยัมปิ พุทธัง เตอายุ ชีวิตัง ยาวะ นิพพานัง สะระณัง คัจฉามิ

ทุติยัมปิ ธัมมัง เตอายุ ชีวิตัง ยาวะ นิพพานัง สะระณัง คัจฉามิ

ทุติยัมปิ สังฆัง เตอายุ ชีวิตัง ยาวะ นิพพานัง สะระณัง คัจฉามิ

ตะติยัมปิ พุทธัง เตอายุ ชีวิตัง ยาวะ นิพพานัง สะระณัง คัจฉามิ

ตะติยัมปิ ธัมมัง เตอายุ ชีวิตัง ยาวะ นิพพานัง สะระณัง คัจฉามิ

ตะติยัมปิ สังฆัง เตอายุ ชีวิตัง ยาวะ นิพพานัง สะระณัง คัจฉามิ

จากนั้นพระสงฆ์สวด

- สัมพุทเธ
- นะโมการะอัฏฐะกะคาถา (นะโม 8)
- มังคะละสุตตัง (อะเสวะนา)
- ระตะนะสุตตัง (ยังกิญจิ วิตตัง)
- กะระณียะเมตตะสุตัง (กะระณียะมัตถะกุสะเลนะ)
- บทขัดขันธะปะริตตะคาถา (สัพพาสีวีสะชาตีนัง)
- ขันธะปะริตตะคาถา (อัปปะมาโณ)
- โมระปะริตตัง (อุเทตะยัญจักขุมา)
- วัฏฏะกะปะริตตัง (อัตถิ โลเก สีละคุโณ)
- อาฏานาฏิยะปะริตตัง (วิปัสสิสสะ นะมัตถุ)

(นัตถิ เม สะระณัง อัญญัง)

(ยังกิญจิ ระตะนัง โลเก)

- อังคุลิมาละปะริตตัง (ยะโตหัง)
- โพฌชังคะปะริตรตัง (โพฌชังโค สะติสังขาโต)
- อะภะยะปะริตตัง (ยันทุนนิมิตตัง)

จากนั้นพระสงฆ์จะสวด

สัพพะพุทธานุภาเวนะ สัพพะธัมมานุภาเวนะ สัพพะสังฆานุภาเวนะ พุทธะระตะนัง ธัมมะระตะนัง สังฆะระตะนัง ติณณัง ระตะนานัง อานุภาเวนะ

จะตุราสีติสะหัสสะธัมมานุภาเวนะ ปิฏะกัตตะยานุภาเวนะ ชินะสาวะกานุภาเวนะ สัพเพ เต โรคา สัพเพ เต ภะยา สัพเพ เต อันตะรายา สัพเพ เต อุปัททะวา สัพเพ เต ทุนนิมิตตา สัพเพ เต อะวะมังคะลา วินัสสันตุฯ ตุยหัง สัพพะโรคะโสกุปัททะวะทุกขะโทมะนัส สุปายาสา วินัสสันตุ สัพพะ อันตรายาปิ วินัสสันตุ สัพพะสังกัปปา ตุยหัง สะมิฌชันตุ ทีฆายุตา ตุยหัง โหตุ สะตะวัสสะชีเวนะสะมังคิโก โหตุ สัพพะทาฯ อากาสะปัพพะตะวะนะภูมิ คังคามะหาสะมุททาอารักขะกา เทวะตา สะทา ตุมเห อะนุรักขันตุฯ (3 จบ)

อัตถิ อุณณะหิสสะ วิชะโย ธัมโม โลเก อะนุตตะโร สัพพะสัตตะหิตัตถายะ ตัง ตะวัง คุณหาหิ เทวะเต ปะริวัชเช ราชะทัณเฑ อะมะนุสเสหิ ปาวะเก พะยัคเฆ นาเค วิเส ภูเต อะกาละมะระเณนะ วา สัพพัสสะมา มะระณา มุตโต ฐะเปตตะวา กาละมาริตัง ตัสเสวะ อานุภาเวนะ โหตุ เทโว สุขี สะทา สุทธะสีลัง สะมาทายะ ธัมมัง สุจะริตตัง จะเร ตัสเสวะ อานุภาเวนะ โหตุ เทโว สุขี สะทา ลิกขิตัง จินติตัง ปูชัง ธาระณัง คะรุง ปะเรสัง เทสะนัง สุตตะ วา ตัสสะ อายุ ปะวัฑฒะตีติฯ (3 จบ).

อิติปิโส ภะคะวา พระอาทิตย์เทวา วิญญาณะ สัมปันโน
อิติปิโส ภะคะวา พระจันเทวา วิญญาณะ สัมปันโน
อิติปิโส ภะคะวา พระอังคารเทวา วิญญาณะ สัมปันโน
อิติปิโส ภะคะวา พระพุธเทวา วิญญาณะ สัมปันโน
อิติปิโส ภะคะวา พระพฤหัสเทวา วิญญาณะ สัมปันโน
อิติปิโส ภะคะวา พระศุกร์เทวา วิญญาณะ สัมปันโน
อิติปิโส ภะคะวา พระเสาร์เทวา วิญญาณะ สัมปันโน
อิติปิโส ภะคะวา พระราหูเทวา วิญญาณะ สัมปันโน
อิติปิโส ภะคะวา พระเกตุเทวา วิญญาณะ สัมปันโน
อิติปิโส ภะคะวา อะระหัง
อิติปิโส ภะคะวา สัมมาสัมพุทโธ
อิติปิโส ภะคะวา วิชชาจะระณะสัมปันโน
อิติปิโส ภะคะวา สุคะโต
อิติปิโส ภะคะวา โลกะวิทู
อิติปิโส ภะคะวา อะนุตตะโรปุริสะ ทัมมะสาระถิ
อิติปิโส ภะคะวา สัตถา เทวะมะนุสสานัง
อิติปิโส ภะคะวา พุทโธ อิติปิโส ภะคะวา ภะคะวาติ. (สวด 3 จบ)
- ชะยะปริตรตัง (สวดชะยันโต 3 จบ)

- เทวะตาอุยโยชะนะคาถา (ทุกขัปปัตตา)

- ภะวะตุ สัพพะมังคะลังฯ

จุดสำคัญของพิธีกรรมคือให้เอาไม้ยอปากง่ามยาวเท่าลำตัวส่วนสูงของผู้ป่วย ทำเป็นหลักปากง่ามให้ทำในวันเดือนข้างขึ้น ห้ามทำ วันจม ควรจะเป็นวันเกิดของผู้ป่วยนั้นแหละดี โดยให้ทำตอนเช้าไปหาเที่ยง โบราณจารย์ท่านอธิบายว่า มันเป็นเวลาที่พระอาทิตย์ขึ้น การค้ำชูชะตาเราจึงจะขึ้น ให้เอาหลักไม้ยอนั้นไปวางค้ำกิ่ง หรือลำต้นก็ได้ของต้นโพธิ์หรือไฮนั้น เอาธง (ธงผ้า 3 เหลี่ยมบ้านเรา) 4 อัน มาปักรอบหลักไม้ยอนั้น 4 ด้าน เอาเครื่องบูชามาวางไว้ตรงกลางข้างหน้าอาสนะสงฆ์ ที่ปูไว้ที่ร่มโพธิ์นั้นให้หันหน้าอาสนสงฆ์ไปทิศตะวันออก ทิศอื่นพออนุโลม แต่ทิศตะวันตกห้ามเด็ดขาด พระสงฆ์นิยม 5 รูป เพราะโบราณท่านว่า “คี่อยู่คู่หนี” นิยมทำในวัด หรือนอกวัดก็ได้ ถ้าไม่มีต้นโพธิ์ต้นไฮ (ไทร) จะเอาต้นไม้ใหญ่อื่น แทนก็ได้

คุณค่าของพิธีกรรมสะเดาะเคราะห์ต่ออายุค้ำโพธิ์ค้ำไฮของชาวจังหวัดบุรีรัมย์

1 คุณค่าต่อตนเอง

ประโยชน์ที่เกิดจากพิธีกรรมสะเดาะเคราะห์ต่ออายุค้ำโพธิ์ค้ำไฮของชาวจังหวัดบุรีรัมย์ คือผู้เข้าร่วมพิธีเกิดความสบายใจเกิดความมั่นใจในตัวเองและในการดำเนินชีวิตได้ และยังให้คุณค่าทางด้านวัตถุ เนื่องจากการสะเดาะเคราะห์ต่ออายุแต่ละครั้งนั้นไม่ได้มีการกำหนดให้ผู้เข้าร่วมพิธีกรรมการสะเดาะเคราะห์ต้องจ่าย แต่ผลจากการสะเดาะเคราะห์ก็จะมีผู้ถวายปัจจัยสมทบทุนในการกระทำการกุศลเป็นจำนวนมาก ซึ่งปัจจัยเหล่านั้นสามารถนำไปสร้างประโยชน์ให้เกิดประโยชน์ผู้คนอีกจำนวนมาก นอกจากผู้เข้าร่วมพิธีกรรมตั้งแต่เริ่มต้นจนจบนั้นผู้เข้าร่วมพิธีกรรมย่อมจะได้รับคุณค่าหรือประโยชน์คือ

(1) คุณค่าด้านการดำเนินชีวิตด้วยความไม่ประมาท เพราะรู้ว่าการดำเนินชีวิตนั้นไม่ใช่ของง่าย แต่จะต้องเผชิญกับอุปสรรคขวากหนามอยู่ตลอดเวลา หรือต้องประสบกับสิ่งที่ไม่สามารถมองเห็นได้อีก ทำให้รู้ว่าชีวิตเป็นของไม่แน่นอน แต่ความตายเป็นสิ่งที่แน่นอน ดังนั้น ในการดำเนินชีวิตก็ควรที่จะต้องมีความไม่ประมาท คือต้องเร่งในการทำบุญกุศลไว้เป็นเสบียงเมื่อคราวชีวิตต้องเจอกับอุปสรรค หรือเมื่อถึงคราวจะต้องจากโลกนี้ไปไม่วันใดก็วันหนึ่ง หากมัวแต่ประมาทในการดำเนินชีวิตก็จะพบแต่ความทุกข์

(2) คุณค่าด้านการพัฒนาชีวิต เมื่อทราบว่าชีวิต มีความไม่แน่นอนและควรที่จะดำเนินชีวิตด้วยความไม่ประมาท ประการต่อมาจะต้องรู้จักการพัฒนาชีวิตให้มีความเจริญก้าวหน้าโดยไม่เพียงรอแค่การสะเดาะเคราะห์ต่ออายุค้ำโพธิ์ค้ำไฮเท่านั้น แต่การเร่งทำความดีพัฒนาตนเองทั้งทางด้านร่างกาย อารมณ์ สังคม และสติปัญญา ย่อมจะทำให้เราไม่หลงยึดติดอยู่กับ

พิธีกรรมคือการสะเดาะเคราะห์ต่ออายุเลย

2 คุณค่าต่อสังคม

พิธีกรรมการสะเดาะเคราะห์ต่ออายุค้ำโพธิ์ค้ำไฮมีคุณค่าต่อสังคมคือ

(1) ก่อให้เกิดความสามัคคีของหมู่คณะ โดยเฉพาะประชาชนที่มีความเคารพศรัทธาในพิธีกรรมสะเดาะเคราะห์ต่ออายุว่าสามารถที่จะช่วยทำให้ชีวิตของตนเองดีขึ้นได้นั้น ได้มีโอกาสมารวมกันและทำกิจกรรมด้วยกัน ก็ย่อมจะแสดงให้เห็นว่าสังคมเมื่อมีความเชื่อเดียวกัน หรือมีเป้าหมายในการดำเนินการในเรื่องใดเรื่องหนึ่งเป็นไปในเส้นทางเดียวกัน ก็ง่ายที่จะทำให้ประชาชนเหล่านั้นมีความรักและสามัคคีกันได้ ไม่มีการทะเลาะเบาะแว้ง หรือขัดแย้งกัน เนื่องจากว่าคนในสังคมนั้นเป็นผู้มีจุดหมายและความเชื่อเดียวกันย่อมจะก่อให้เกิดความสามัคคีได้ง่าย

(2) ก่อให้เกิดความรู้ ความเข้าใจ ในวัฒนธรรมทางศาสนา และความเชื่อในท้องถิ่น เนื่องจากพิธีกรรมการสะเดาะเคราะห์ต่ออายุค้ำโพธิ์ค้ำไฮ จึงเป็นเหตุผลหนึ่งที่ผู้คนจะต้องศึกษาและทำความเข้าใจในพิธีกรรมดังกล่าวนี้ในฐานะที่เป็นภูมิปัญญาชาวบ้าน และเมื่อมีการจัดพิธีกรรมการสะเดาะเคราะห์ต่ออายุค้ำโพธิ์ค้ำไฮขึ้นย่อมจะมีความรู้ความเข้าใจในเรื่องของการสะเดาะเคราะห์ต่ออายุค้ำโพธิ์ค้ำไฮมากขึ้นว่า นอกจากนี้การสะเดาะเคราะห์ต่ออายุค้ำโพธิ์ค้ำไฮนี้ เป็นวัฒนธรรมความเชื่อทางศาสนาพุทธที่เกิดมาจากการสั่งสมภูมิปัญญาของบรรพบุรุษทำให้เกิดมีการสืบทอดกันอย่างมีระบบ

(3) ก่อให้เกิดประเพณีสำคัญขึ้นในวาระต่างๆ ของสังคม เช่น ปีใหม่ สงกรานต์ และวันสำคัญทางพระพุทธศาสนาและวันสำคัญทางบ้าน ซึ่งก็จะต้องมีการจัดพิธีกรรมทางศาสนาคือการสะเดาะเคราะห์ต่ออายุค้ำโพธิ์ค้ำไฮขึ้น เพื่อก่อให้เกิดกำลังใจกับผู้คนที่เดินทางไปทำงานในเมืองแล้วกลับมาบ้านเกิด การจัดพิธีกรรมสะเดาะเคราะห์ต่ออายุค้ำโพธิ์ค้ำไฮนี้ก็เป็นเหมือนยาฉีดที่ทำให้ผู้คนในสังคมเกิดความมั่งอกมั่นใจในการดำเนินชีวิตอย่างมีสติไม่หลงงมงาย และที่สำคัญพิธีกรรมการสะเดาะเคราะห์ต่ออายุนี้ก็ถือว่าเป็นจุดขายหรือพิธีกรรมที่สามารถดึงดูดผู้คนให้หันมารวมตัวกันภายใต้ความเชื่อทางพระพุทธศาสนาได้

(4) ก่อให้เกิดความรักความเข้าใจในครอบครัวและสังคม เนื่องจากการสะเดาะเคราะห์นั้นหากว่าทำกันในครอบครัวก็จะทำให้ครอบครัวรู้สึกอบอุ่น แต่ถ้าทำให้กับชุมชนและสังคมก็จะทำให้ผู้คนในชุมชนและสังคมนั้นมีขวัญและกำลังใจที่ดีและมีความรักความสามัคคีอีกด้วย

สรุปได้ว่าพิธีกรรมการสะเดาะเคราะห์ต่ออายุค้ำโพธิ์ค้ำไฮก่อให้เกิดคุณค่าทั้งต่อตนเองและสังคม เมื่อทำความเข้าใจบริบทและคุณค่าแล้วนำมาปฏิบัติจะทำให้เกิดความรักความเข้าใจต่อตนเองและสังคมได้

สรุป

การสะเดาะเคราะห์ต่ออายุในพระพุทธศาสนาเถรวาทนั้น เป็นการผสมผสานระหว่างความเชื่อเดิมของศาสนาพราหมณ์ที่เชื่อว่ามีพิธีกรรมบางอย่างที่สามารถทำให้คนเราประสบกับความโชคดีและโชคร้ายได้ แต่ในทางพระพุทธศาสนาไม่ได้นิยม หรือเห็นว่าการกระทำเช่นนั้นจะเป็นการกระทำที่ถูกต้องและเหมาะสมกับความเป็นสมณะหรือความเป็นชาวพุทธ เพราะเป็นการกระทำที่มุ่งต่อลาภและสักการะ ไม่ได้มุ่งถึงการหลุดพ้นจากกิเลสอันเป็นเป้าหมายหลักของพระพุทธศาสนา โดยพระพุทธศาสนาเห็นว่าการที่จะหลุดพ้นจากกิเลสได้ ซึ่งการสะเดาะเคราะห์ต่ออายุค้ำโพธิ์ค้ำไฮของชาวจังหวัดบุรีรัมย์ มีพัฒนาการในการสั่งสมความรู้เรื่องการสะเดาะเคราะห์ต่ออายุมาจากศาสนาโบราณ จากความรู้เรื่องโหราศาสตร์ จากคตินิยมของชาวบ้านในอดีต และจากความรู้ทางโหราศาสตร์ และเทพเจ้าจากศาสนาพราหมณ์ที่เคยรุ่งเรืองมาในดินแดนแถบนี้มาก่อน มีขั้นตอนและพิธีการที่ประยุกต์โดยการใช้บทสวดพระปริตรและความเชื่อเรื่องเทพเทวดาประจำต้นไม้โดยประกอบกับความเชื่อที่เน้นเรื่องกรรม เรื่องอำนาจพระรัตนตรัย เรื่องเจ้ากรรมนายเวรและเรื่องความไม่ประมาท และกระบวนการจัดพิธีกรรมจะอิงอาศัยจากหลักฐานที่ปรากฏในคัมภีร์และแม้กระทั่งบทสวดมนต์ที่นำมาใช้ก็เป็นการนำเอาบทพระปริตรที่มีอยู่ในคัมภีร์พระพุทธศาสนามาเป็นกรอบสำคัญในการจัดพิธีกรรม ซึ่งแสดงให้เห็นว่า การสะเดาะเคราะห์ต่ออายุค้ำโพธิ์ค้ำไฮนั้นเป็นการจัดพิธีกรรมที่มีพื้นฐานจากหลักฐานและคำสอนของพระพุทธศาสนา เมื่อทำความเข้าใจและนำไปปฏิบัติแล้วจะเกิดคุณค่าอย่างมากมายทั้งแก่ตนเอง คือ มีความมั่นใจหลังจากการเข้าร่วมพิธีกรรมแล้ว และในส่วนสังคมพิธีกรรมการสะเดาะเคราะห์ต่ออายุค้ำโพธิ์ค้ำไฮนี้สามารถให้คุณค่าในด้านของการสร้างความสามัคคีให้เกิดกับครอบครัวและชุมชนเป็นอย่างยิ่ง

ข้อเสนอแนะ

1) ข้อเสนอแนะในการนำไปปฏิบัติ

ควรศึกษาหลักคำสอนที่ปรากฏในพิธีกรรมการสะเดาะเคราะห์ต่ออายุค้ำโพธิ์ค้ำไฮและนำมาประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวันอย่างสม่ำเสมอ

2) ข้อเสนอในงานวิจัย

(1) ศึกษาความเชื่อเรื่องกรรมในพระพุทธศาสนากับพิธีกรรมการสะเดาะเคราะห์ต่ออายุค้ำโพธิ์ค้ำไฮ

(2) ศึกษาจิตวิทยาที่ปรากฏในพิธีกรรมการสะเดาะเคราะห์ต่ออายุค้ำโพธิ์ค้ำไฮ

(3) การบูรณาการหลักคำสอนที่ปรากฏในพิธีกรรมสะเดาะเคราะห์ต่ออายุค้ำโพธิ์ค้ำไฮในการสร้างสันติสุขในชุมชน

เอกสารอ้างอิง

บ.สยังวส. (2550). *พุทธวิธีสะเดาะเคราะห์ต่ออายุ.* กรุงเทพฯ: สหธรรมมิก.

พ.สุวรรณ. (2546). *การสะเดาะเคราะห์ต่ออายุแบบไทย.* กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์พิคเณศ.

พระครูปทุมสังฆการ (สุพรรณ จิตปญฺโญ /บุญยอม). (2554). *"ศึกษาวิเคราะห์แนวคิดเรื่องการต่ออายุในทางพระพุทธศาสนาที่มีอิทธิพลต่อพิธีกรรมการสะเดาะเคราะห์ต่ออายุในจังหวัดสุรินทร์".* วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต. บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว. (2505). *พระราชพิธีสิบสองเดือนฉบับหอสมุดแห่งชาติ.* กรุงเทพฯ: รุ่งเรืองรัตน์.

พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตฺโต). (2537). *พิธีกรรมใครว่าไม่สำคัญ.* พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพฯ: เคล็ดไทย.

พระมหาปรีชา ปริญฺญาโณ. (2525). *ประเพณีโบราณไทยอีสาน.* พิมพ์ครั้งที่ 5. อุบลราชธานี: โรงพิมพ์ศิริธรรม.

พระวิศิษฎ์ สุมโน (แทบทาม). (2556). *"การศึกษาคุณค่าความเชื่อในพิธีกรรมการบูชาปู่ตาของชาวบ้านหนองแวงโสกพระ และชาวบ้านหนองแวงโคตร ตำบลหนองแวงโสกพระ อำเภอพล จังหวัดขอนแก่น".* วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต". บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

พระอุดรคณาธิการ (ชวินทร์ สระคำ). (2534). *ประวัติศาสตร์พุทธศาสนาในอินเดีย. พิมพ์ครั้งที่ 2.* กรุงเทพฯ: มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. (2539). *พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.* กรุงเทพฯ: มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

ราชบัณฑิตยสถาน. (2525). *พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ.2525.* กรุงเทพฯ: อักษรเจริญทัศน์.

สวิง บุญเจิม. (2536). *มรดกอีสาน.* อุบลราชธานี: อีสานออฟเซ็ทการพิมพ์.

Kammatthana or Meditation As A Factor
For Supporting Relations Between ASEAN Countries
24-25 March, 2016
Co-hosted
THAILAND